

MARTIN REINER - ČESKÁ VIZE

(*1964) spisovatel, nakladatel, Brno

zveřejněno v Kavárně iDNES.cz v neděli 13. září 2009

Nekorektní fragmenty

„Dobry vkus nakonec vždy zabrání tomu, aby bylo řečeno podstatné.“ I. W.

Máme problém

Demokracie je systém, který celkem slušně fungoval v některých antických městských státech. Svého formálního vrcholu dosáhla asi v Aténách, v dobách Periklových, jehož zákon o občanství ovšem jasně stanovil, že „demokracii je nutné omezit na určitý počet osob“.

Volit členy rady, případně být za ně zvolen, mohl jen **občan** – a tím se nestal každý. Dokonce i ve skupině, z níž se občané rekrutovali („lepší rodiny“), se občanství nepřidělovalo automaticky, ale až po „prověrkách“...

Ve výsledku měla hlasovací právo asi pětina lidí, kteří v aténské městské státi žili.

Dá se tak říct, že o záležitostech obce rozhodovala lépe orientovaná, lépe zabezpečená, vzdělanější menšina.

Dnes mohou volit všichni.

To je chyba, jejímž důsledkem je, že o našich životech v zásadě rozhoduje hloupější, méně vzdělaná a špatně zorientovaná většina.

Za jednu z nejdůležitějších změn, k níž bychom měli přistoupit, tudíž považuji omezení a podmínění práva volit.

Nikom nepříjde zvláštní, že musí projít náročnými testy, než dostane řidičák.

Řídit společnost (prostřednictvím volených delegátů) však, jak se zdá, žádnou „vyšší kvalifikaci“ nepotřebuje.

Kardinální otázkou pro soudobého intelektuála ovšem zůstává, jestli má v tichosti užívat toho, co mu nedokonalý systém přese všechno skýtá, nebo se ho má pokoušet změnit. Se všemi riziky a nutnými následky...

V praxi volíme první variantu téměř všichni – je to asi rozumné.

V této papírové laboratoři, kde byli příslušníci elity národa vyzváni, aby zformulovali svou vizi o budoucnosti země, volím ovšem variantu druhou: Má vize bude představou o světě, kde se bude lépe než dnes žít chytrým lidem.

Lov mozků

Snít o monarchiích je zpozdilé a snít o osvíceném tyranovi se v dobré společnosti nesluší, ačkoli bychom se s ním krátkodobě dobrali lepších výsledků než za stávající vlády hlupců. (Ostatně některé prezidentské systémy, jako třeba francouzský, s tím tiše počítají.)

Co by se tedy alespoň teoreticky dalo udělat, když pominu v budoucnosti možnou, geneticky řízenou „úpravu inteligence“ u indisponovaných jedinců?

Kromě selektivního omezení volebního práva bychom se měli velmi rychle začít zabývat činností známou jako „dovoz mozků“.

Nacionální princip státnosti, který nám tak zpestřil 20. století, naštěstí v Evropě pomalu dožívá, ačkoli echo ještě uslyšíme hodně dlouho.

Jsme Češi (a Moravané a Slezani), ale to neznamená, že za nás a „na nás“ nemohou myslet inteligentní Korejci, Číňané, Indové, Balkánci, Rusové, Estonci, Litevci či Lotyšši... Měli bychom dělat vše pro to, aby mohli!

Měli bychom zaplatit schopné head-huntery a co nejrychleji změnit zákony tak, aby bylo snazší stát se občanem této země, zvláště pro osoby „ulovené“ za účelem zvýšení pomyslné inteligence celé společnosti.

Spojené státy na odchytu mozků vydělávají dlouhodobě a cíleně: americké tajné služby si například během II. světové války dávaly tu práci, že s pomocí lokálních spolupracovníků vyvážely ohrožené inteligenty přímo z okupovaných území.

A ani Anglie netěžila ve svých koloniích pouze nerostné bohatství...

Je jasné, že Česko nemohlo a ještě ani dnes nemůže konkurovat velikanům, ale ještě pořád máme co nabídnout vzhledem k tomu, odkud bychom chtěli brát; tedy ze zemí chudších nebo přelidněných!

Vzdělání jinak

Dalším úkolem, do kterého bychom se měli pustit bez velkých odkladů, je lepší péče o domácí potenciál.

Měli bychom výrazně proměnit celý vzdělávací systém i obsah vzdělání.

Okolnosti geopolitické (které nás koneckonců přivedly až ke kýženým změnám v roce 1989) jako malá a politicky bezvýznamná země valně neovlivníme, ale sehrát avantgardní roli v radikální proměně vzdělávacího systému a obsahu vzdělání můžeme!

Proč by to nemohli být právě Češi, kteří jako první radikálně změni školní osnovy a „opraví“ hierarchii škol, zvláště když nad úpadkem vzdělanosti skuhrá celá Evropa?

Primární negramotnost dávno není problémem, který bychom měli řešit. Tím je ve skutečnosti negramotnost sekundární. Přečíst text a pochopit jeho obsah jsou dvě odlišné věci. Přijmout informaci a poznat, co mi „opravdu“ sděluje, dnes vyžaduje mnohem víc, než rozpoznat písmena a znát hlavní město Argentiny.

Už základní a střední školství by mělo projít razantní proměnou učební látky.

Čas ztracený biflováním informací, které jsou v éře internetu (jenž by měla mít do deseti let k dispozici každá domácnost) kdykoli ihned k dispozici, by se měl využít k výuce předmětů zaměřených zejména na kontext. To je totiž pravý klíč k odstranění sekundární negramotnosti.

Proto by se už na druhém stupni základních škol měly objevit předměty jako základy sociobiologie, dějiny zaměřené nikoli na jednotlivá data, ale na kontext, ale také „vliv a fungování masových médií“, „role státu“ (každé malé dítě by mělo co nejdříve vědět, že stát je nutné zlo), „tolerance (ne-li rovnou protekce) menšin a menšinových názorů“, „význam a smysl hierarchizované společnosti“ (dějiny monarchií, šlechta, vývoj britského právního systému), „fungování elit“, „co je to ‚třetí vlna‘“...

Kromě cizích jazyků, které jsou dnes jistě nezbytností, by se měl také jinak učit jazyk český. Přecházíme nenápadně a bez velkého křiku do věku „obrazové kultury“. Ta, jak známo, historicky předcházela éře kultury psané, a jde tedy o nespornou retardaci a úpadek. Vzdělávací ústavy by měly brát na vědomí, že v brzké budoucnosti bude schopnost chápat psaný text výsadní vstupenkou do světa vyšší kultury...

Takzvaná demokratizace školství navíc způsobuje, že vysoké školy a univerzity se úrovní nabízeného vzdělání začínají podobat spíše středním školám a množství omrzelých pitomců, kteří na nich studují, si může nechat jen zdát o rozhledu prvorepublikových gymnazistů.

Vysoké školství by mělo být opět elitní. Těšínské jablíčko bakalářských „titulů“ chutná trpce. Většinu profesí, které nakonec tito „vysokoškoláci“ obsadí, zvládne po krátkém zaučení bez větších problémů každý polobl.

Kdybych to měl shrnout; jde mi především o výchovu ke **kritickému myšlení**...

Odborníky na kvantovou fyziku, degenerativní spondylochirurgii nebo špičkové architektky si vychovejme později na vyšších stupních školství. Základní vzdělání by mělo být schopno i průměrně inteligentního člověka zorientovat ve světě, v němž se bude po zbytek života pohybovat.

Střední třída

Co dál?

Jsou jisté, jakkoli dosti omezené možnosti, jak učinit hlupáka chytřejším. Daleko důležitější – a snazší! – je ovšem posílit vliv inteligentní menšiny na chod a fungování společnosti.

Šlechta a katolická církev jako tradiční „nositelé hodnot“ (v Evropě) se už nikdy nedomohou svého někdejšího postavení a vlivu. Proto je nutné napřít všechny síly a veškerou pozornost na restauraci stavu, který je přirozeným základem moderní společnosti a který je u nás v troskách. Mám na mysli tzv. **střední třídu**.

Její role je zásadní a v demokracii nezástupná. To, co nás (a další post-komunistické země) odliší od skutečného Západu, je desolátní stav, v němž se nachází. Dlouhodobá destrukce přirozeného společenského řádu může za to, že i dvacet let po Listopadu je u nás střední třída ekonomicky deprivovaná, neschopná reflektovat sama sebe a v neposlední řadě i nechtěná.

První republika si ještě vystačila s pouhou „rekonstrukcí“ elit (ačkoli už její rovnostářství varuje), po ní ovšem Hitler a hned nato Stalin a jeho lokální pohůnkové měli úplnou likvidaci představitelů inteligence a střední třídy vysoko ve svých programech. A nedá se jim upřít, že stihli odvést na tomto poli slušný díl práce.

Už Hitler, který vyvážel představitele české elity do koncentráků, si velmi hýčkal českého dělníka, toho rozšafného pokořitele každé nové výrobní normy. Rus pak české (československé) spodině nabídl dárek z nejmilejších: diktaturu proletariátu.

Bodejť bychom dodnes nebyli denními svědky tolika projevů zbabělosti, zášti, úplatnosti a jiných vzorců chování typických pro lůzu, když byla na dlouhých čtyřicet let povolána k tomu, aby tuhle společnost formovala!

Co se státem?

Se státem v jeho současné tuzemské podobě se to má jako s těžkou almarou po babičce, kterou někdo přirazil ke dveřím. Funkce bytu je kvůli ní bezmála paralyzovaná, zavazí, všude na ni a do ní narážíte, nemůžete projít do vedlejší místnosti.

Těžko si představit, že se nám tu starou kraksnu podaří vyhodit z okna, ostatně, je to památka po babičce, ale každopádně by bylo dobré odtáhnout ji někam do kouta, stranou, aby nezavazela a nebyla denně tak arogantně na očích.

Snažit se omezit a usměrnit účinkování státu by mělo být náplní „modrého“ života každého intelektuála. Bylo by dobré si přiznat, že tady jde o skutečný a nikoli jen markýrovaný **zápas**, neboť neexistuje (zvláště pro levicové, ale obecně pro rovnostářské vlády) většího nepřítel, než je kreativní, kriticky

uvažující jedinec, který je schopen postarat se o sebe a své bližní bez jakékoli přímé intervence státu. Jinými slovy člověk, který stát „nepotřebuje“.

Vím o dálnicích a stíhačkách... a nemluvím o anarchistické touze stát odstranit. Jsou ještě stále místa, kde je role státu nezastupná, jakkoli je jich daleko méně, než stát úspěšně předstírá. Mluvím o státu, který za vámi vleze na záchod i do postele, který sítí úlisných nabídek na jedné a souborem příkazů a zákazů na druhé straně oplétá každý váš krok a věší se na každou minutu vašeho života jako závaží.

Mluvím o nutnosti proměnit jej v efektivně fungující agenturu, sít' zcela odideologizovaných think-tanků, které pak mohou pro mě za mě nabízet náměty k řešení třeba prostřednictvím lišky nebo veselého králíčka...

A vůbec; volit by se neměly politické strany, ale pouze témata.

Současné politické strany sice také přicházejí do voleb s jakýmsi programy, bohužel je to ale jejich ideologické *conditio sine qua non*, které brání tyto programy naplňovat.

Dále je nutná úprava nejen právního systému, o kterém se bez ustání hovoří (třeba už jen pro postupné doodstraňování legislativních prohřešků z časů komunistické minulosti), ale především **právního vědomí**.

A to zejména v hlavách lidí, kteří o podobě nových zákonů a pravidel rozhodují. Komunistické zákazy a nařízení, které pomalu vytlačujeme z legislativy, jsou totiž nahrazovány souborem restrikcí ještě o něco mohutnějším.

Pro zdravý vývoj práva v téhle zemi je nezbytně nutné popojít od českého „co není povoleno, to je zakázáno“ k britskému „co není zakázáno, to je povoleno“.

A zakazovat daleko méně.

Excesy jsou pro lidstvo jako celek i pro člověka jako živočišný druh typické a přirozené a vždy existovala (a jistě, ač nezřena a dílem zapomenuta, stále existuje) celá řada auto-regulačních procesů. A naopak: žádný stát excesům nikdy nedokázal účinně zabránit, nanejvýš se stal sám jejich hlavním producentem.

Pojem „vládnout“ by se měl systematicky nahrazovat pojmem „spravovat“.

Mělo by se cíleně pracovat proti paranoi státu, který (v myslích svých představitelů) žije v přesvědčení, že země je až po okraj naplněna grázly, co se jen třesou někde něco ukrást a něčemu uškodit.

I kdyby to nakrásně byla pravda, stát je první, kdo se musí tvářit, že tomu tak není. Nejen proto, aby svým nezdravým protektorstvím (stát chrání lidi před jejich vlastní „špatností“) ustavičně urážel a komplikoval život lidem slušným a inteligentním, ale prostě proto, že velkorysost tohoto druhu je prvním a nezbytným krokem ke kýžené proměně.

Je důležité bojovat proti zakořeněné jistotě, že prvořadým úkolem státu je zabránit jakémukoli excesu i za tu cenu, že bude bezdůvodně omezena a omezována svoboda těch, kteří se jich nedopouštějí.

At' žijou piráti!

Jsou to jen vize, ostatně i proto, že otázku, jak je uvést do života, zadavatel nepoložil. Dílčí, zlomkovité pohledy, které často znějí jako utopie.

Ale úspěch pirátské strany ve švédských parlamentních volbách alespoň naznačuje, že to, co pro někoho může znít jako ryzí science fiction, je už pro jiného – pro někoho, kdo zatím mlčí – houska na krámě...

www.martinreiner.cz

*ČESKÁ VIZE = deset nejdůležitějších hodnot, na kterých by měla stát budoucnost naší společnosti
KRÁTKÁ ESEJ formulovaná pro závěrečný díl ročního cyklu diskusí KABINET HAVEL – Úsvit
v Čechách, který se uskuteční 19. listopadu 2009 v Brně.*